

המשך מעמ' 1

הנגרות של בית העם. על מצבתו, בבית הקברות הישן בעיר, נכתב: "איש הנחה מיגיע כפיו". לצד זאת, בעבודות נחשפו גם פיסות זעירות מצוירי הקיר שעיצרו את הבניין - "עדות לשכבה המקורית", כדברי שואף - אך לא נעשו עבודות לחשיפה ולשימור מלאים של הצוירים. שואף מסבירה, כי בדומה לפרויקטים אחרים, גם בשחזור בית העם "הדבר רים לא שחור-לבן". כך, לדוגמה, בדיון שקיים צוות השימור נאמר כי יש סיכוי שבמקומות נוספים ברצפה יש שרידים לאריחים מעוטרים, שניתן לשחזר. ואולם לבסוף הוחלט להסתפק בשחזורם של אלה שאותרו בוודאות. "השימור מבחינת נתי נפסק במקום שבו מתחילות השערות לא מבוססות. שיחזרנו את המסגרת, כי ירענו שהיתה קיימת. אבל במקומות אחרים זה לא היה ודאי", היא אומרת.

כרגיל בעבודות בהיקף כזה, חלק מתושבי העיר לא מרוצים מההוצאה. אחד הכולטים שבהם הוא ד"ר יעקב גר, הטוען כי יש "אי התאמה" בין המבנה החדש לזה ההיסטורי. "הרביקו לבית העם ההיסטורי את כל קירות הזכוכית האפשריים", הוא אומר. את המבנה הוא מכנה "אנדרדוגינוס ארכיטקטוני" - הגדרה שגם הוא מודה כי היא טיפה מוגזמת. על דבר אחד אין מחלוקת: גג הרעפים של בית העם הוסר לבלי שוב. בתחילת העבודות הבחינו תושבים כי הרעפים של גג המבנה הוסרו ונעלמו, והקימו קול צעקה. שואף אומרת כי התכנון המקורי היה לפרק את הרעפים, לנקות, לשמר אותם ולהשיבם לגג: "לצערי, הרעפים המקוריים כנראה הושלכו לפח, בטעות, במהלך העבודות. כשהגעתי לשטח המכילה כבר לא היתה שם".

עם זאת, לדבריה, "בניגוד לתיאוריות הקונספירציה, זו היתה פשוט טעות של הקבלן המסוים, שכנראה לא הבין במה מדובר". וממילא, היא מוסיפה, לא כל הרעפים היו שייכים למבנה ההיסטורי המקורי. "כשבדקנו לעומק בתמונות, גילינו שמרביתם כנראה לא היו מקוריים. בגג נעשו שינויים במהלך השנים", היא אומרת.

טל בן נון, מנהלת מחוז מרכז במועצה לשימור אתרים, נכנסה לתמונה בשלב מאוחר יחסית, כשהתוכניות כבר היו מוכנות והתושבים התלוננו על הסרת הרעפים. בהובלתה, המועצה שיתפה פעולה עם עיריית רחובות "כדי להתייחס בצורה נכונה יותר לשימור המבנה ההיסטורי החשוב הזה", כדבריה. "אני שמחה שהעירייה תפסה את עצמה בזמן, ומברכת על כך שנפתח פתח לשיתופי פעולה נוספים ברחובות".

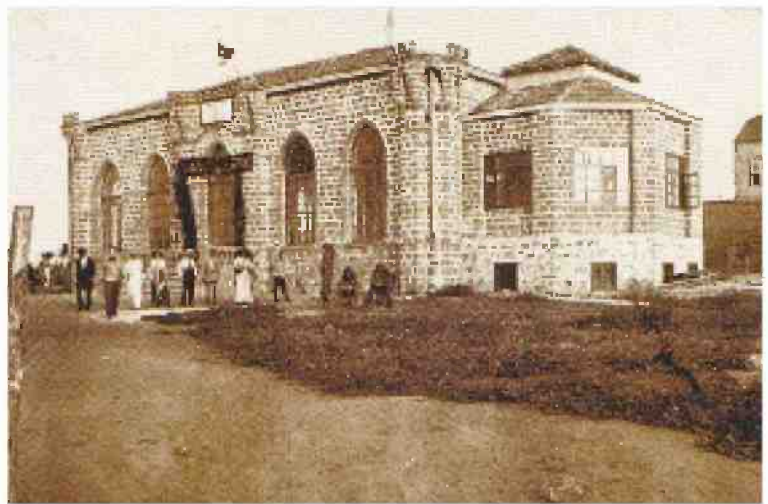
בחזית המבנה תלוי שלט היסטורי שגם מאחוריו מסתתר סיפור מעניין. "בית" עם, מוקדש להמושבה רחובות מאת 'כרמל' וורשה על ידי אחד ממייסדיה, מר זאב גלוסקין, נכתב שם.

גלוסקין היה מנהלה הראשון של חב"רת היינות "כרמל", ששיווקה את יינות יקבי הברון בחו"ל, ומיוזמי "מנוחה ונחלה", חברת ההתיישבות שהקימה את רחובות. ממסמכים שנמצאים בארכיון העירוני עולה כי הוא ביקש שבשלת יונצח גם שמו של אדם נוסף - שותפו, אליהו זאב לוי אפשטיין. במכתב ששלח ב-1943 ליהודה גורודיסקי, כתב גלוסקין: "תאמין לי, ידידי, שלא רדיפת כבוד מדברת מגורני; והעיקר שבטבלא יש שמו של לוי אפשטיין ז"ל, שהוא כראי והגון ששמו יוזכר בבית העם שלנו. תסיח לי שאתריחך בדבר קטן כזה, בשעה שטרודתיך רבים כל כך. אך הנני יודע כי זכרונו של לוי אפשטיין ז"ל יקר גם לך ובודאי תמלא את בקשתי". בקשתו לא מולאה עד היום.

הוא יקבל חיים חדשים עם חיבורו להיכל התרבות; בחלק מהשטח פעלה מאז 1973 "בימת הנוער העירונית" - מרכז לאמנות ניוות הבמה. היא תמשיך לבצע את ההפקות שלה בין כותלי בית העם.

יועצת השימור של עיריית רחובות, האדריכלית ליבנה שואף-רונן, מרוצה מההוצאה. "לקחנו מבנה היסטורי, החזרנו כמעט עטרה ליושנה, והכנסנו אותו לפעילות מחודשת כהיכל תרבות", היא אומרת. לפני שלוש שנים, כשהחלו עבודות השימור בפיקוחה, היא קיבלה לידה מבנה שהותיר זיכרונות רבים וטובים אצל ותיקי העיר, אך עמד נטוש רוב הזמן.

"הנכנס בו בלילה היתה צפויה לו סכנה, שלא ימצא את דרכו חזרה אל הפתח... ממש חידת מבוך", כתב על בית העם נחום גוטמן

בית העם בשנותיו הראשונות. מבתי העם המפוארים במושבות א"י צילום: ארכיון עירוני רחובות

היכל התרבות, מבט מבפנים. בית העם הישן נבלע בו מעט צילום: דודו בכר

ועם מעט פעילות, לדבריה. "פעם היה שם בית קולנוע עם גג נפתח, משהו מאוד מיוחד", היא מספרת. אבל השנים שחלפו לא הטיבו עמו. אחד מקירותיו נהרס כמעט כולו, תוספות בנייה פגעו במבנה ההיסטורי המקורי וחלק מהבניין היה אטום בבלוקים.

תחת עינו הפקוחה של ראש העיר רח"מים מלול, המעיד כי הקפיד לבקר בשטח מדי שבוע כדי לעקוב אחר התקדמות העבודה, החל המבנה לקבל חיים חדשים. הוא שופץ, שומר והותאמו לו תשתיות חדשות. במהלך עבודות השימור התגלו בו אריחי רצפה מעוטרים וחלקם שומרו. כך היה גם עם חלונות העץ, פרי עבודתו של מיכאל לוצקי, "רבי מיכל הנגר", כפי שכונה. לוצקי, שהיה הנגר הראשון במושבה, בנה את ארון הקודש של בית הכנסת הגדול והיה אחראי על עבודות

המושבה השתמשו בו לצרכים ציבוריים - הרצאות, דיונים, טקסים ומופעים. גם חתונות נערכו שם ובהמשך הוקרנו בו סרטים.

טקס חנוכתו תואר באופן לא אוהד בעיתון "הפועל הצעיר". בכתבה, שמר"פיעה באתר האינטרנט של ארכיון רח"רות, נכתב: "... הוריעו שחנוכת בית העם תהיה במוצאי שבת. מחצית האולם היה ריק. האולם גדול מאד ויכול להכיל את כל המושבה. אלא שמהאיכרים באו רק מעט מאד, החרדים הלוא בית העם שנוא עליהם. וכך באו רק צעירות המושבה, הצעירים המעטים שנותרו בה, הפועלים וקומץ קטן של איכרים".

ב-1935 הורחב בית העם. לאולם שביחזית נוסף מבנה גדול שנודע בזכות הגג הנפתח שלו - שבקיץ היה מאוורר את האולם. בבית העם שוכנו הפועלים שהגיעו לרחובות בעונת הכציה על כך כתב נחום גוטמן בספרו "החפש הגדול או תע"

לומת הארגונים, שפורסם ב-1946. "הלכנו לבית העם. שם לנו כל האורחים שבאו לבצירה. האולם הגדול היה מלא מפה לפה. הנכנס בו בלילה היתה צפויה לו סכנה, שלא ימצא את דרכו חזרה אל הפתח... השבילים היו מעקלים ולא תמיד הובילו אל המוצא הראשי. ממש חידת מבוך", הוא כתב ("עם עובד", 2007).

ב-2003, במלאת 90 לבית העם, הוקמה בחזיתו רחבה מחודשת שכללה ריצוף בצורת מבוך, לכבודו של גוטמן, פרי עבודתה של רחלי רוגל. כעת הוא קבור מתחת לרחבה שהוגבהה, אך היא מקווה שישוּב למקומו. עכשיו משמש המבנה כמבואה להיכל התרבות החדש, שבו 770 מקומות ישיבה. מי שמעדיף להסתכל על החצי המלא של הכוס יטען, כי בית העם עמד במשך שנים רבות חצי נטוש ומוזנח, וכי כעת